

Asia: VN/10579/2020

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esityksestä laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta: koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostava altistuneiden tunnistusjärjestelmä

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajatahon virallinen nimi

Oikeuskansleri

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi

Pekka Liesivuori

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

pekka.liesivuori@okv.fi

Onko vastaaja

valtion viranomainen

Kysymyksiä esityksen tavoitteista ja vaikutuksista

Voidaanko ehdotetulla altistuneiden tunnistusjärjestelmällä mielestänne tehostaa koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua?

Kyllä [Kuvattu altistuneiden tunnistusjärjestelmä, jolla mobiilisovelluksen ladannut käyttäjä voi saada varoituksen mahdollisesta altistumisestaan ja vastaavasti auttaa varoittamaan muita sovelluksen käyttäjiä mahdollisesta altistumisesta saatuaan itse tiedon tartunnasta voi toimia tehokkaana välineenä tartuntaketjujen löytämiseksi. Samalla se nopeuttaa tartuntatautilain mukaista jäljittämistä. Lisäksi tietosuojaa kunnioittava mobiilisovellus auttaa siirtymään laajamittaisista rajoitustoimista täsmällisemmin ja tarkemmin kohdennettuihin toimiin koronaviruksen leviämisen estämisessä tavalla, joka tukee myös jokaisen oikeutta terveyteen ja sitä tukeviin palveluihin. Myönteisen yleisarvion ohella sovelluksen osalta olisi esityksessä tarpeen selvittää, onko kyseessä ensisijaisesti ihmisten omaa aktiivisuutta tukeva palvelu vaiko viranomaisen tukipalvelu, joka tehostaa tartuntatautilain mukaista jäljitystä ja karanteenipäätösten tekoa.]

Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

Kyllä [Nähdäkseni kuitenkin eri puhelinratkaisuihin liittyvien tietoturvallisuuden vaatimuksien ja tietoturvallisuusriskien arviointia on edelleen tarpeen syventää osana tietosuojavaikutusten arviointia.]

Onko esityksestä aiheutuvat taloudelliset vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?

Kyllä

Onko esityksestä aiheutuvat muut vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?

Kyllä pääosin [Luonnoksessa on arvioitu, että mobiilisovelluksen ja taustajärjestelmän muodostama altistuneiden tunnistusjärjestelmä ei ole sellainen tietoyhteiskunnan palvelu johon olisi sovellettava yleisen tietosuojasetuksen 8 artiklan perusteella tietosuojalakiin säädettyä ikärajaa suostumuksen antamiselle henkilötietojen käsittelyyn. Myös lapset voivat niin muodoin ottaa mobiilisovelluksen käyttöönsä. Pidän perusteltuna, että esityksessä arvioitaisiin sovelluksen tarjoamista myös alaikäisille, mahdollisesti hyvinkin nuorille lapsille, paitsi tuon laissa säädetyn ikärajan kannalta myös laajemmin sovelluksen käytön lapsille mahdollisesti aiheuttamien vaikutusten kannalta. Luonnoksessa ei tällä hetkellä ole arvioitu, miten lapseen voi vaikuttaa sovelluksen ilmoittama tieto mahdollisesta altistumisesta – mobiilisovellus voi ilmoittaa tuon tiedon myös hetkellä, jolloin lapsi ei ole vanhempiensa tai muun sellaisen henkilön seurassa johon lapsi voisi tuossa tilanteessa tukeutua.]

Mahdolliset yksilöidyt pykälämuutosehdotukset

Ehdotukseenne 43 a §:n muutoksiksi (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät)

Ei lausuttavaa.

Ehdotukseenne 43 b §:n muutoksiksi (Kansaneläkelaitoksen tehtävät)

Ei lausuttavaa.

Ehdotukseenne 43 c §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuva tietojen käsittely)

Luonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa 43 c §:n kohdalla sivulla 23 ensimmäisessä kappaleessa todetaan, että altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoja saa käyttää vain ehdotetun uuden tartuntatautilakiin säädettävän luvun mukaisiin tarkoituksiin ja että tietoja ei siten voi käyttää esimerkiksi lainvalvonnallisissa tarkoituksissa.

Pykälän 1 momentissa esitetään säädettäväksi, että altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä voidaan käsitellä henkilötietoja koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua varten ehdotetussa 4 a luvussa säädetyllä tavalla ja että tietoja saa käyttää ainoastaan 4 a luvun mukaisiin tarkoituksiin.

Poliisilain 4 luvun 2 §:n 1 momentti säätää poliisin tiedonsaannista: ”Poliisilla on päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu.”

Pidän vielä epäselvänä, onko esitetty 43 c §:n 1 momentin säännös sellainen nimenomainen kieltä antaa tietoja poliisille joka ohittaisi poliisilain 4 luvun 2 §:n tiedonsaantioikeuden, vaikka tällainen tarkoitus sinänsä lakiesityksen perusteella on ilmeinen ja lisäksi pidän tällaista tarkoitusta yhtenä mobiilisovelluksen käyttöönoton valtiosääntöisenä edellytyksenä. Laki täyttäisi paremmin tarkoituksensa ja suojaisi perusoikeuksia säädösperusteisesti, jos pykälään lisätään nimenomainen kieltä käyttää tunnistusjärjestelmän tietoja poliisi- ja esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä sekä muussa lainvalvontaan liittyvässä tarkoituksessa.

Ehdotuksenne 43 d §:n muutoksiksi (Suhde 22 §:ssä säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen)

Ei lausuttavaa.

Ehdotuksenne 43 e §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadun altistumistiedon käsitteleminen)

Ei lausuttavaa.

Ehdotuksenne 43 f §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän toteutuksen ohjaus)

Ei lausuttavaa.

Ehdotuksenne 43 g §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden arvioiminen)

Ei lausuttavaa.

Ehdotuksenne 43 h §:n muutoksiksi (Valvonta)

Ei lausuttavaa.

Voimaantulosäännös: Ovatko esityksen voimaantulo- ja voimassaoloajat perusteltuja esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi?

Kyllä pääosin [Esityksessä olisi kuitenkin selkeämmin perusteltava vielä lain voimassaoloaika perusoikeuksien yleisten ja erityisten rajoitusedellytysten sekä varsinkin välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusperiaatteiden kannalta. Lisäksi säätämisyjärjestysperusteluissa olisi perusteltua tuoda esille, että valtioneuvostolla on perustuslaista johtuva velvollisuus ryhtyä valmistelutoimenpiteisiin lain kumoamiseksi, mikäli sen voimassa pitäminen ei enää täytä perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvan välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimusta tai tässä tapauksessa erityisesti henkilötietojen suojan perusoikeudesta ja Euroopan unionin tietosuojasetuksesta johtuvia erityisiä vaatimuksia.]

Muut huomiot esityksestä

Mahdolliset muut näkemyksenne esityksestä?

Kiinnitän huomiota tartuntatautilain 60 §:ään ja sen vaatimukseen siitä, että karanteenimääräyksen perustana täytyy olla perusteltu epäily altistumisesta yleisvaaralliselle tartuntataudille. Hallituksen esityksessä olisi edelleen tarpeen selventää, onko sovelluksen antama tieto riittävää tartuntatautilain 60 §:n mukaisen perustellun epäilyn syntymiselle. Tämä asia jää epäselväksi esityksen ja sen perusteluiden valossa. Esityksen sivulla 10 todetaan, että sovellus tehostaisi karanteenipäätösten tekemistä. Sivulla 14 taas kerrotaan taas tarpeesta saada jäljitystyötä tekevien lääkäreiden ja muiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden käyttöön tarkemmat ohjeet ja linjaukset. Kiinnitän vakavaa huomiota siihen, että tätä yksilön vapauksiin ja oikeuksiin olennaisesti vaikuttavaa asiaa ei saa jättää sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen ja linjausten varaan vaan asia tulee ratkaista selkeästi säädösperusteisesti sen jälkeen, kun asiaan liittyvät perusoikeusnäkökohdat on arvioitu. Kysymystä on välttämätöntä käsitellä myös säätämisyjärjestysperustelussa.

Liesivuori Pekka
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskanslerin lausunto